

Rijksdienst voor
Kinderbijslag
voor Werknemers

Maatschappelijke veranderingen:
een rijke diversiteit aan rechthebbenden

Jaar 2011

Verantwoordelijke uitgever: Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers

Voor inlichtingen:

Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers
Departement Ondersteuning – Research en Financiën
Trierstraat 70 – 1000 BRUSSEL

e-mail: research@rkw.be

www.rkw.be

Bijkomende exemplaren zijn op aanvraag te verkrijgen.

e-mail: economaat@rkw.be

De gegevens mogen enkel worden overgenomen met vermelding van de bron.

Deze studie is louter informatief en mag niet beschouwd worden als een document waaruit bepaalde rechten afgeleid kunnen worden.

Inhoudsopgave

Inleiding: op zoek naar een rechthebbende.....	1
1. De rechthebbenden die geen ouder zijn van het kind.....	3
1.1. Algemeen overzicht	3
1.2. Analyse van de subgroepen.....	5
2. Uit de echt gescheiden rechthebbenden en verlaten echtgenoten.....	12
2.1. Uit de echt gescheiden rechthebbenden.....	12
2.2. Verlaten echtgenoten.....	21
3. Voorrangsgerechtigde vrouwelijke rechthebbenden.....	21
3.1. Ongehuwde rechthebbende moeders	21
3.2. Andere voorrangsgerechtigde vrouwelijke rechthebbenden.....	22
4. Rechthebbenden door afstand van voorrang	22
5. Rechthebbenden met een bijzonder statuut	24
5.1. Vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner	25
5.2. Rechthebbenden met een overlevingspensioen	27
5.3. Gehandicapte rechthebbenden.....	27
5.4. Rechthebbende studenten en leerlingen.....	28
5.5. Gehandicapten die rechthebbende zijn voor zichzelf.....	28
5.6. Rechthebbenden met een loopbaanonderbrekings- of tijdskredietuitkering.....	28
5.7. Gedetineerde rechthebbenden.....	29
6. Besluit.....	29

Bijlagen: Statistiek van de rechthebbenden 1991-2011 (december)

Bijlage 1: Totaal van de rechthebbenden per categorie

Bijlage 2: De mannelijke rechthebbenden per categorie

Bijlage 3: De vrouwelijke rechthebbenden per categorie

Inleiding: op zoek naar een rechthebbende

In België bestaan er drie kinderbijslagstelsels die gebaseerd zijn op het beroepsstatuut van de rechthebbende (de persoon die het recht voor het kind verkrijgt): het werknemersstelsel, het stelsel van de zelfstandigen en het overheidsstelsel. Voor de gezinnen die in geen van die drie beroepsstelsels een recht kunnen verkrijgen, is er een residuair stelsel: de gewaarborgde gezinsbijslag. Dat stelsel is vooral bedoeld voor gezinnen die leven van een leefloon, maar de uitgaven zijn ten laste van het werknemersstelsel.

In een gemiddeld werknemersgezin¹, bestaande uit vader, moeder en kind, is de vader rechthebbende en de moeder bijslagtrekkende². Maar zoals uit deze statistiek blijkt, beantwoorden niet alle gezinnen aan dat profiel³. Daarom kan volgens de Kinderbijslagwet Werknemers ook een (bloed)verwant van het kind, die eventueel niet tot het gezin behoort, recht op kinderbijslag verkrijgen. Daarnaast kunnen ook stiefouders of pleegouders rechthebbende zijn. Dankzij die mogelijkheid is er in de kinderbijslagregeling ook in een context van heel diverse gezinsstructuren een stabiel recht op kinderbijslag.

De statistische informatie over de atypische categorieën van rechthebbenden wordt om de twee jaar verzameld bij de kinderbijslagfondsen. Deze studie heeft betrekking op de in december 2011 verzamelde gegevens en betreft op de evolutie van de diverse categorieën tijdens de voorbije twintig jaar.

¹ Volgens de Algemene Directie Statistiek en Economische informatie (FOD Economie) bestond een gemiddeld gezin in 2008 uit 2,31 personen.

http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers/bevolking/structuur/huishoudens/grootte_gewest/

² In het stelsel van de zelfstandigen is de vader rechthebbende met voorrang en ook bijslagtrekkende.

³ Uit recent onderzoek blijkt dat 28,7 % van de gezinnen, vertegenwoordigend 42,4 % van de bevolking tussen 18 en 79 jaar in een privéhuishouden, een kerngezin, koppel met kinderen vormt. Huishouden en families: stabiliteit en snelle veranderingen gaan hand in hand, E. Lodewijckx, P. Deboosere.

Overzicht van de categorieën van rechthebbenden

In de wetgeving wordt een voorrangsorte tussen de rechthebbenden bepaald als verschillende mogelijke rechthebbenden een recht voor een kind kunnen verkrijgen:

1. de vader,
2. de moeder,
3. de stiefvader,
4. de stiefmoeder,
5. de oudste van de andere personen die rechthebbende kunnen zijn (grootouders, broers, zussen enz.)

De verschillende ‘atypische’ profielen worden behandeld aan de hand van vijf thema’s:

Het eerste thema (*(bloed-)verwantschap*) betreft de rechthebbenden die geen ouder van het kind zijn. Het gaat hier onder andere om stiefouders, ooms, tantes, broers, zussen enz.

In het tweede thema (*echtscheiding*) worden gescheiden rechthebbenden en verlaten echtgenoten behandeld. Binnen die categorie wordt ook de specifieke regeling bij co-ouderschap besproken en onderzocht in het licht van de evolutie van de wetgeving bij scheiding.

De *voorrangsgerechtigde vrouwelijke rechthebbenden* staan centraal in het derde thema. Het gaat hier om ongehuwde moeders met een kind van een onbekende vader of voor wie de vader geen recht kan verkrijgen en moeders die voorrangsgerechtigd zijn op andere rechthebbenden.

Het vierde thema betreft de rechthebbenden door *afstand van voorrang*. Die groep omvat rechthebbenden voor wie wordt afgeweken van de normale voorrangsregels in het belang van het kind (om in principe een hoger bedrag te ontvangen).

In het laatste thema (*bijzonder statuut*) worden rechthebbenden met een bijzonder beroepsstatuut behandeld. De vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner vormen binnen die categorie de grootste groep.

De bijgevoegde tabellen 1 tot 3 geven de evolutie van het aantal rechthebbenden per categorie en per geslacht voor de periode 1991-2011.

1. Rechthebbenden die geen ouder van het kind zijn

De eerste groep die we in deze studie behandelen, zijn de rechthebbenden die geen ouder van het kind zijn. Het gaat om de volgende categorieën:

1. stiefouders,
2. adoptieouders en pleegvoogden,
3. groot- en overgrootouders,
4. ooms en tantes,
5. broers en zussen,
6. rechthebbenden voor kinderen van de partner of ex-partner,
7. rechthebbenden die kinderen opvangen,
8. rechthebbenden die kinderen opvangen, op grond van een door de minister toegestane afwijking.

1.1 Algemeen overzicht

Op een totaal van 1.121.610 rechthebbenden in het werknemersstelsel op 31 december 2011 waren **27.404 (2,44 %)** rechthebbenden geen ouder van het kind. Dat zijn er 513 (+ 1,91 %) meer dan in 2009. Maar het relatieve aandeel van die rechthebbenden in alle stelsels samen is heel licht gedaald aangezien het twee jaar voordien nog 2,46 % bedroeg.

In historisch perspectief zien we een dalende trend aangezien het aantal rechthebbenden die geen ouder van het kind zijn in 1997 nog 29.382 bedroeg (7,22 % meer dan in 2011) Die daling is opmerkelijk omdat in dezelfde periode het aantal rechthebbenden in het werknemersstelsel met bijna 10 % gestegen is. Een detailanalyse toont aan dat in die periode vooral het aantal stiefouders gedaald is (van 10.870 naar 8.173 of bijna een kwart minder).

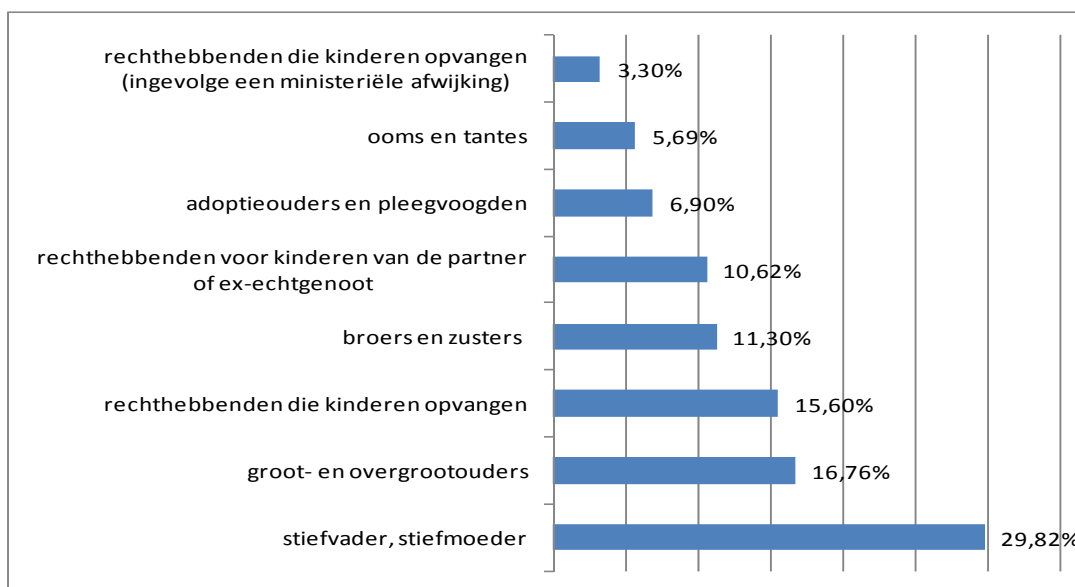
Die daling is te wijten aan de invoering van het principe van co-ouderschap bij scheiding. Aangezien vanaf 1997 bij scheiding de rechthebbende in de regel op basis van een **juridische fictie**⁴ wordt aangeduid, zijn er minder gevallen waarvoor een rechthebbende binnen het gezin gezocht moet worden (bv. de stiefmoeder). Doorgaans blijft de vader de rechthebbende bij scheiding waardoor het aantal van de andere categorieën van rechthebbenden afneemt.

⁴ Als in de context van de kinderbijslag gescheiden ouders samen het ouderlijke gezag uitoefenen, blijven de rechthebbende en bijslagtrekkende aangewezen op basis van de juridische fictie van een gemeenschappelijk gezin.

Op te merken valt nog dat bijna 3/4 van de rechthebbenden die geen ouder van het kind zijn, een man is. Dat is wellicht te wijten aan de voorrangsoorde van de rechthebbenden. Zo komen in de rangorde stiefmoeders na ouders en stiefvaders. Als het niet de (stief)ouder is die het recht in het gezin verkrijgt, dan is het de oudste van de andere personen die rechthebbende wordt. Doorgaans is in een gezin de man ouder dan de vrouw.⁵

In **grafiek 1** wordt de procentuele verdeling weergegeven van de subcategorieën in de categorie van rechthebbenden die niet de ouder zijn. Daaruit blijkt dat de stiefouders, die bijna één op drie rechthebbenden vertegenwoordigen (29,82 %), veruit de belangrijkste subcategorie vormen. Als we de grootouders en overgrootouders meetellen, komen we aan bijna één rechthebbende op twee. In vergelijking met de vorige, op het dienstjaar 2009 gebaseerde studie verschilt geen enkele categorie met meer dan 1 %, wat de vastgestelde stabiliteit bevestigt.

Grafiek 1: Rechthebbenden die niet de ouder van het kind zijn – Percentages van de subcategorieën – December 2011

Bron: RKW

⁵ In de brochure “Vrouwen en mannen in België. Genderstatistieken en –indicatoren. Editie 2011” van het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen staat dat in 2010 de gemiddelde leeftijd waarop men voor het eerst in het huwelijk treedt voor mannen 32,1 jaar is en voor vrouwen 29,7 jaar. Als men de tweede huwelijken meetelt, is de respectieve gemiddelde leeftijd 36,4 jaar en 33,4 jaar.

http://igvm-iefh.belgium.be/nl/publicaties/vrouwen_en_mannen_in_belgi_genderstatistieken_en_indicatoren_editie_2011.jsp

1.2. Analyse van de subgroepen

Tabel 1 geeft voor december 2011 het aantal rechthebbenden weer die geen ouder van het kind zijn voor wie ze een recht openen. Er wordt een onderverdeling gemaakt op basis van de verwantschapband met het kind.

Tabel 1: Rechthebbenden die niet ouder zijn van het kind - december 2011				
Verwantschap met het kind	Artikel KBW	Mannen	Vrouwen	TOTAAL
stiefvader, stiefmoeder	art. 51, § 3, 1°	7.417	756	8.173
adoptieouders en pleegvoogden	art. 51, § 3, 2°	1.438	452	1.890
groot- en overgrootouders	art. 51, § 3, 3°	2.459	2.135	4.594
ooms en tantes	art. 51, § 3, 3°	871	688	1.559
broers en zusters:		1.743	1.353	3.096
- in hetzelfde gezin als het kind	art. 51, § 3, 4°	793	543	1.336
- buiten het gezin van het kind	art. 51, § 3, 5°	950	810	1.760
rechthebbenden voor kinderen van de partner of ex-echtgenoot	art. 51, § 3, 6°	2.696	215	2.911
rechthebbenden die kinderen opvangen:		2.334	1.942	4.276
- geplaatst via de overheid of een rechter	art. 51, § 3, 7°	2.140	1.398	3.538
- geplaatst door een jeugdrechtbank	art. 51, § 3, 8°	194	544	738
rechthebbenden die kinderen opvangen ingevolge een ministeriële afwijking	art. 51, § 4	262	641	903
TOTAAL		19.220	8.182	27.402

Bron: RKW

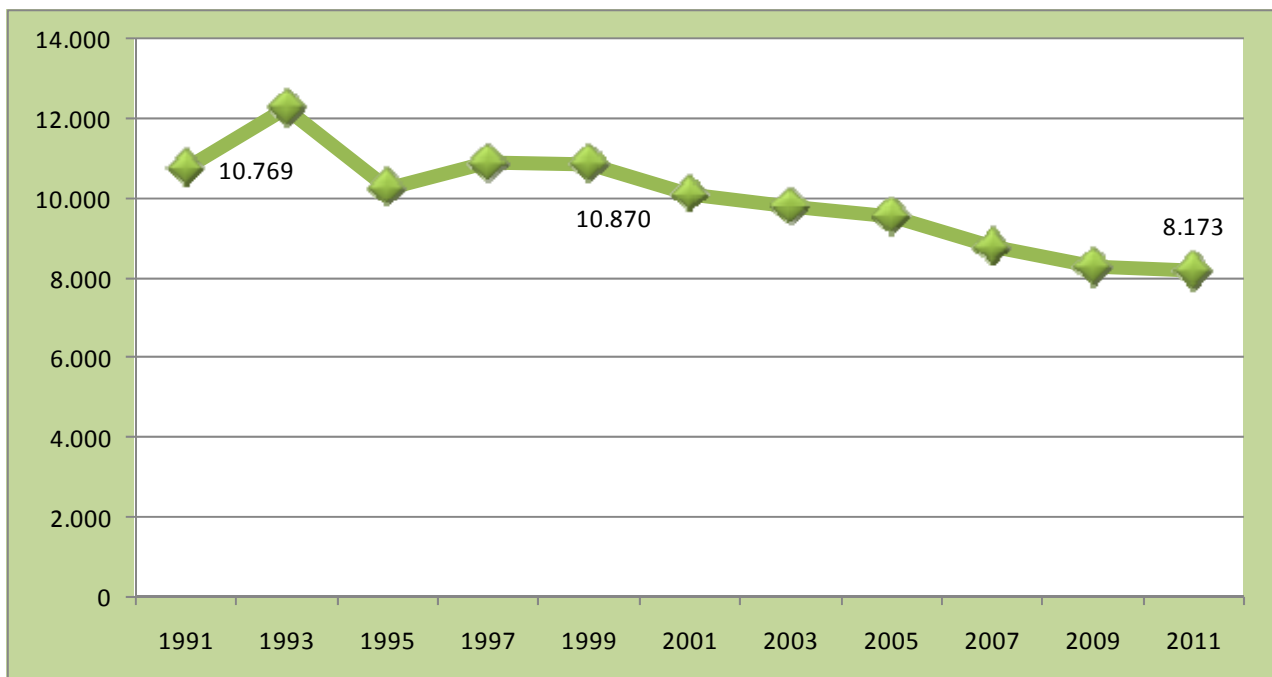
Hierna wordt elke categorie afzonderlijk besproken:

a) Stiefouders

In 2011 waren er 8.173 rechthebbende stiefouders, waarvan 7.417 mannen en 756 vrouwen. Met 29,82 % vormen zij de belangrijkste subgroep binnen de categorie van rechthebbenden die geen ouder van het kind zijn. In vergelijking met het totale aantal rechthebbenden in het werknemersstelsel blijkt echter dat slechts in 0,73 % van de gevallen een stiefouder rechthebbende is (het percentage is bijna identiek aan de 0,75 % van 2009). Die lichte daling ligt in de lijn van de algemene tendens sinds meer dan 20 jaar aangezien in 1991 het percentage rechthebbenden van die categorie nog 1,07 % bedroeg. De verhouding mannen-vrouwen is ongeveer 10 tot 1, wat te verklaren is door het feit dat in de rangorde stiefmoeders na ouders en stiefvaders komen.

Het aantal stiefouders kent een constante daling sinds 1997 toen hun aantal nog 10.894 bedroeg. In december 2011 was hun aantal slechts 75 % van dat cijfer (zie **grafiek 2** hierna). De achterliggende oorzaak daarvan moet gezocht worden in het toenemende aantal gevallen in de co-ouderschapsregeling. Vóór die regeling werd het voorrangrecht toegekend op basis van de feitelijke situatie, met andere woorden aan de persoon die het kind opvoedde (doorgaans de moeder). Als daar geen recht bestond, werd de stiefvader binnen het gezin als rechthebbende aangeduid. In de co-ouderschapsregeling (waarin het aantal gevallen sinds 1997 sterk gestegen is – zie infra) is de positie van de rechthebbende stabiel en blijft in geval van scheiding de vader rechthebbende.

Grafiek 2: Rechthebbenden die geen ouder van het kind zijn – Rechthebbende stiefouders – Evolutie van 1991 tot 2011

Bron: RKW

b) Groot- en overgrootouders

De groot- en overgrootouders vormen met 16,76 %, ongeveer evenveel als in 2009 (16,75 %), de tweede belangrijkste groep in de categorie van rechthebbenden die geen ouder van het kind zijn. Het relatieve aandeel van de grootouders en overgrootouders in het geheel van rechthebbenden die geen ouder van het kind zijn, vertoont een zekere stabiliteit, aangezien het aandeel zich steeds tussen 14,19 % (in 1993) en 16,79 % (in 2011) bevindt.

In absolute cijfers vormen de 4.594 gevallen die in december 2011 vastgesteld werden, de tweede hoogste score na die van...1991. Maar die cijfers moet gerelativeerd worden aangezien in dezelfde periode het aantal rechthebbenden in het werknemersstelsel sterker gestegen is. Zo is het relatieve aandeel van rechthebbende groot- en overgrootouders in het werknemersstelsel gedaald (hun aantal bedroeg 4,7 op 1000 in 1991 en slechts 4,1 in 2011).

Bij een diepgaandere analyse merken we echter op dat dit relatieve evenwicht het gevolg is van twee lijnrecht tegenovergestelde evoluties. Het aantal grootvaders is immers gedaald met 1/3 sinds 1991 terwijl voor dezelfde periode het aantal grootmoeders verdubbeld is. Aan dat tempo zullen de grootmoeders binnenkort de meerderheid vormen.

Wel moet opgemerkt worden dat een belangrijk deel van het gedaalde aantal grootvaders in de periode 1997-2003 vastgesteld werd en dat hun aantal sindsdien gestabiliseerd is. De daling zou deels verklaard kunnen worden door een combinatie van twee factoren: het al in het vorige punt vermelde co-ouderschap en een wetswijziging inzake afstand van voorrang in artikel 66 KBW die van kracht werd op 28 juli 2001 en waarin bepaald wordt dat men de voorrang kan afstaan aan een rechthebbende die deel uitmaakt van het gezin van het kind, op voorwaarde dat het gaat om een (stief)vader of (stief)moeder of een persoon met wie de vader of moeder een feitelijk gezin vormt. Enkel als die ouders geen deel uitmaken van het gezin kan de voorrang worden afgestaan aan bijvoorbeeld een grootouder tot wiens gezin het kind behoort. Vóór de wetswijziging kon de voorrang gemakkelijker afgestaan worden aan een grootouder.

De wijziging van artikel 51 KBW door de programmawet (I) van 24 december 2002, van toepassing sinds 1 januari 2003, had tot gevolg dat het recht bij voorrang toegekend werd aan een grootouder telkens wanneer een kind tot zijn gezin behoorde voordat het geplaatst werd (art. 64 KBW). Dat ongewilde gevolg van die wet werd gecorrigeerd door artikel 64 KBW te wijzigen in die zin dat een grootmoeder of -vader alleen nog voorrangsgerechtigde rechthebbende is als die al

voorrangsgerechtigd was toen het kind in zijn of haar gezin verbleef (programmawet van 9 juli 2004 van toepassing sinds 25 juli 2004⁶).

Maar er zijn zeker nog andere redenen van die daling aangezien ze al sinds 1991 merkbaar was, dus vóór die wetwijziging. Nu er meer vrouwen op de arbeidsmarkt actief zijn, doet men waarschijnlijk minder snel een beroep op de grootouders om de rol van rechthebbende op kinderbijslag te vervullen. En als dat toch het geval is, zullen door die toename van vrouwen op de arbeidsmarkt grootmoeders meer dan vroeger rechthebbende zijn. We kunnen dus veronderstellen dat dit een overdracht van grootvaders (dalend) op grootmoeders (stijgend) tot gevolg heeft.

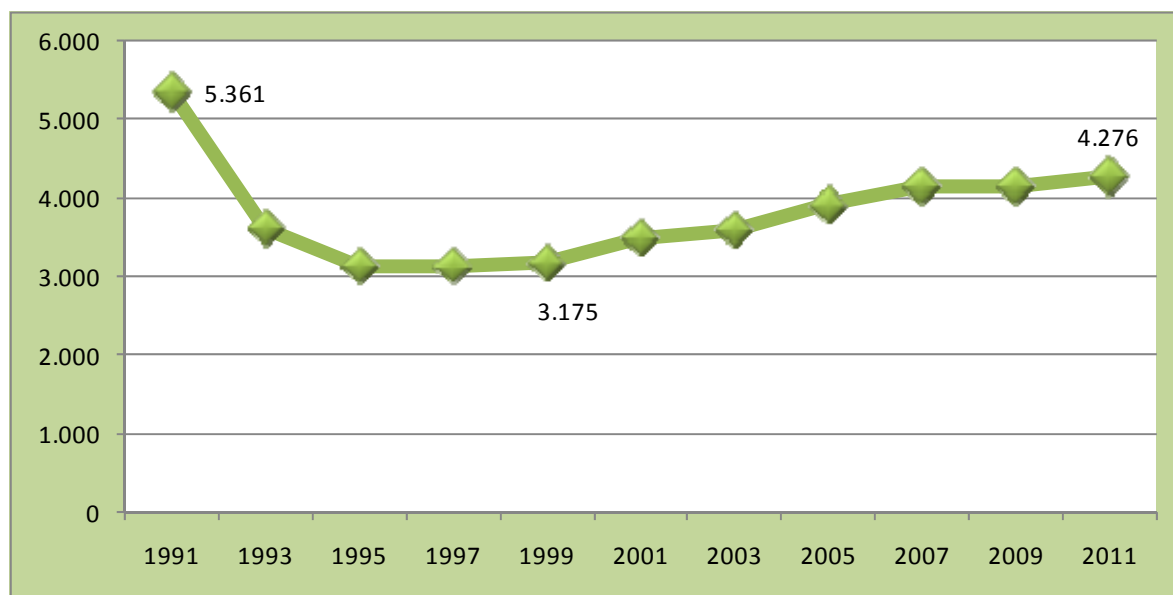
c) Rechthebbenden die kinderen in hun gezin opvangen

Kinderen kunnen in een opvanggezin geplaatst worden als gevolg van een beslissing van de rechter of van een plaatsingsmaatregel van een openbare overheid. Het aantal rechthebbenden met in hun gezin geplaatste kinderen bedroeg 4.276 in december 2011, wat betekent dat 3,8 rechthebbenden op 1.000 tot die categorie behoren.

Zoals we kunnen zien in **grafiek 3** heeft die statistiek een opmerkelijke bocht gemaakt. Na een sterke daling midden jaren 90 is het aantal van die rechthebbenden opnieuw gestegen en daarna gestagneerd sinds 2007. We stellen vast dat die stijging zowel door een openbare overheid als door de jeugdrechtbank geplaatste kinderen betreft.

⁶ De nieuwe regel voor het voorrangrecht van een grootouder is van toepassing voor kinderen die geplaatst zijn vanaf die datum.

Grafiek 3: Rechthebbenden die geen ouder van het kind zijn en die kinderen in hun gezin opvangen
– Evolutie van 1991 tot 2011

Bron: RKW

De stijging die we sinds een tiental jaar vaststellen, is voornamelijk het gevolg van het gestegen aantal vrouwelijke rechthebbenden. Hun aantal is sinds 2000 bijna verdubbeld (van 1.079 in 2000 tot 1.942 in 2011). In deze categorie is nu bijna één op twee (45,42 %) rechthebbenden een vrouw.

Interessant is dat in het statistische verslag van 2010⁷ van de Algemene Directie Hulpverlening aan de Jeugd (DGAJ) van de Federatie Wallonië-Brussel staat dat het aantal vrijwillig of gedwongen⁸ opgenomen jongeren, waarvan een deel in een pleeggezin woont, tussen 2001 en 2009 permanent gestegen is. Die statistiek stemt overeen met de bocht die we vaststelden bij de rechthebbenden.

⁷ “Aide à la jeunesse – Les chiffres 2010”, Direction général de l’aide à la jeunesse – Fédération Wallonie-Bruxelles, Léopold II-laan, 44, 1080 Brussel – www.aidealajeunesse.cfwb.be

⁸De directeur van de hulpverlening aan de jeugd gaat over tot gedwongen hulp op basis van een vonnis van de jeugdrechter als de veiligheid van het kind sterk in gevaar is en vrijwillige hulp geweigerd wordt (door een van de personen die het ouderlijke gezag uitoefent) of mislukt is.

d) Rechthebbenden voor kinderen van de partner of ex-echtgenoot

Iemand kan ook rechthebbende zijn voor de kinderen van zijn ex-echtgenoot of van een persoon met wie hij een feitelijk gezin vormt. Dat geldt ook voor kinderen die de ex-echtgenoot of de partner geadopteerd heeft of die hij onder pleegvoogdij heeft genomen, op voorwaarde dat die kinderen deel uitmaken van het gezin van de rechthebbende.

In 2011 waren er 2.911 rechthebbenden in die categorie, waarvan 2.696 mannen en slechts 215 vrouwen. Dat is een stijging met 7,20 % in vergelijking met 2009. In 2011 behoorden 2,6 rechthebbenden op 1.000 tot die categorie.

De daling gedurende de 10 voorafgaande jaren (in 1997 was het aantal rechthebbenden in die categorie nog 5.299 of 82 % meer dan in 2011) was het gevolg van de specifieke regeling bij co-ouderschap die in 1997 in de kinderbijslagregelgeving ingevoerd werd (zie ook punt 2).

e) Adoptieouders en pleegvoogden

In 2011 waren 1.890 rechthebbenden adoptieouder of pleegvoogd. Dat zijn er 23 minder dan in 2009, een daling met 1,22 %. Hun aantal schommelt sinds 1991 rond 2.000. In december 2001 werd met 2.188 het maximum bereikt. Van het totale aantal rechthebbenden behoorde in 2011 1,7 op 1.000 tot die categorie tegen 2,1 op 1.000 in 1991.

f) Broers en zussen

In 2011 waren er in totaal 3.097 rechthebbende broers en zussen. Dat zijn er 276 (+ 9,78 %) meer dan in 2009. Ze vertegenwoordigen 0,26 % van het totale aantal rechthebbenden. In de categorie van broers en zussen moet een onderscheid gemaakt worden tussen:

- a) broers en zussen binnen het gezin: in 2011 waren er 1.337 (121 meer dan in 2009).
- b) broers en zussen buiten het gezin: in 2011 waren er 1.760. Het gaat om een categorie die voortdurend toeneemt met een aantal dat bijna verdriedubbeld is in 20 jaar aangezien ze in 1991 slechts met 602 waren.

De toename van de tweede categorie kan onder meer verklaard worden door het gebruik van de werkloosheidsfluxen en dmfa-fluxen aan de hand waarvan de dienst Gewaarborgde Gezinsbijslag in complexe dossiers op een efficiëntere wijze het recht buiten het gezin kan vaststellen via een broer of zus in het werknemersstelsel.

g) Afwijkingen met toestemming van de minister

De minister kan ook een afwijking toestaan voor personen die op geen enkele andere manier een recht kunnen verkrijgen voor kinderen die deel uitmaken van hun gezin, maar met wie ze niet verwant zijn. Er werd een algemene afwijking toegestaan voor kinderen voor wie de plaatsing in een onthaalgezin ophoudt omdat ze meerderjarig geworden zijn. Er is ook een afwijking mogelijk voor kinderen die in een gezin geplaatst zijn door diensten die erkend zijn door de gemeenschappen. De minister kan daarnaast ook individuele afwijkingen toestaan als in de wetgeving geen grond gevonden kan worden om een recht te verkrijgen voor geplaatste kinderen of andere kinderen in het gezin.

Het aantal rechthebbenden dat door een afwijking met toestemming van de minister een recht kon verkrijgen, bedroeg 903 in december 2011. Dat zijn er 240 minder (-26,58 %) dan in 2009. Van het totale aantal rechthebbenden behoort minder dan 1 (0,8) op 1.000 tot die categorie.

h) Ooms en tantes

In december 2011 waren 1.560 rechthebbenden oom of tante van het rechtgevend kind. Hun aantal stijgt nagenoeg elk jaar (+ 75 % sinds 1991, + 13,79 % in vergelijking met 2009). Van het totale aantal rechthebbenden vertegenwoordigt die categorie 1,4 op 1.000.

Die stijging vindt misschien zijn oorsprong in de evolutie van onze maatschappij waarin het kind meer dan vroeger opgevoed wordt door personen die niet de biologische ouders zijn en om een of andere reden de natuurlijke rechthebbende vervangen.

i) Rechthebbenden die kinderen opvangen

Tot nu toe bespraken we drie categorieën van rechthebbenden die kinderen opvangen (zie punten c en g): rechthebbenden voor kinderen die geplaatst zijn door een openbare overheid, rechthebbenden voor kinderen die geplaatst zijn door een jeugdrechter en rechthebbenden op basis van een afwijking met toestemming van de minister. In totaal tellen die categorieën 5.179 rechthebbenden (18,90 % van de rechthebbenden die geen ouder van het kind zijn). In vergelijking met het totale

aantal rechthebbenden ligt het aantal rechthebbenden dat kinderen opvangt (0,46 %) in 2011 in de lijn van het historische gemiddelde.

Binnen die categorie van rechthebbenden vangt het merendeel (68,31 %) kinderen op die door een overheid of een rechter geplaatst zijn.

2. Uit de echt gescheiden rechthebbenden en verlaten echtgenoten

De Kinderbijslagwet Werknemers bevat een regeling voor de specifieke gezinssituatie gescheiden personen en de categorie verlaten echtgenoten.

2.1. Uit de echt gescheiden rechthebbenden

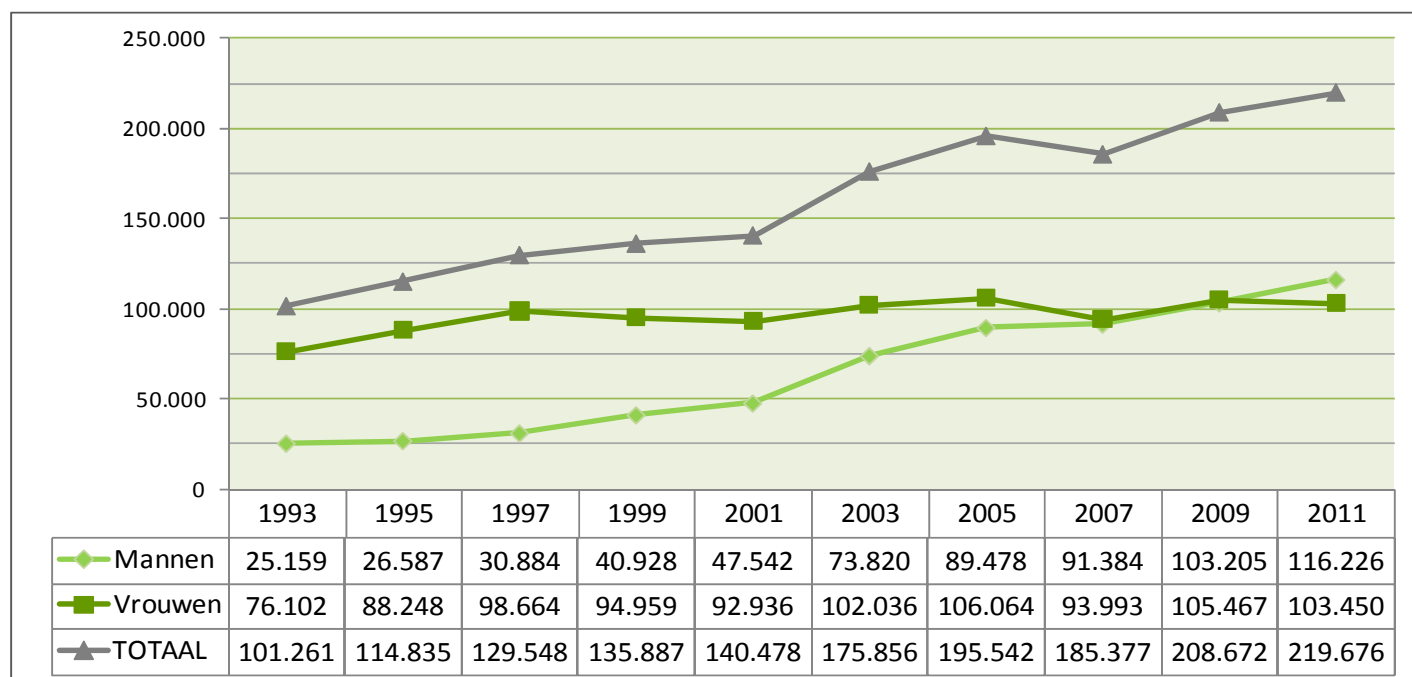
a) Evolutie van het aantal gescheiden rechthebbenden

Uit **grafiek 4** hieronder blijkt dat sinds 1991 het aantal uit de echt gescheiden rechthebbenden⁹ zo goed als ononderbroken is toegenomen. De statistieken over koppels met kinderen die samenwoonden en uit elkaar gaan, zijn niet opgenomen in die cijfers. Dat houdt in dat het aantal scheidingen op zich hoger is (zie de opmerkingen in punt c hieronder). In 2011 waren er 219.676 uit de echt gescheiden rechthebbenden, bijna één rechthebbende op vijf (19,59 %), in de regeling voor werknemers. In 1991 was dat slechts 10,5 %.

Iets meer dan de helft van de uit de echt gescheiden rechthebbenden zijn mannen. In 2009 waren iets meer dan de helft vrouwen. Dat is het resultaat van een in 1991 ingezette lange inhaalbeweging die voornamelijk te wijten is aan de invoering van het co-ouderschap in 1997. Bij co-ouderschap blijft de vader de rechthebbende, het aantal mannelijke uit de echt gescheiden rechthebbenden is zo gestegen wegens de grote stijging van het aantal echtscheidingen met co-ouderschap.

⁹ Het gaat hier om uit de echt gescheiden rechthebbenden of rechthebbenden die in een echtscheidingsprocedure verwickeld zijn.

Grafiek 4: Evolutie van de uit de echt gescheiden rechthebbenden over de periode 1991-2011

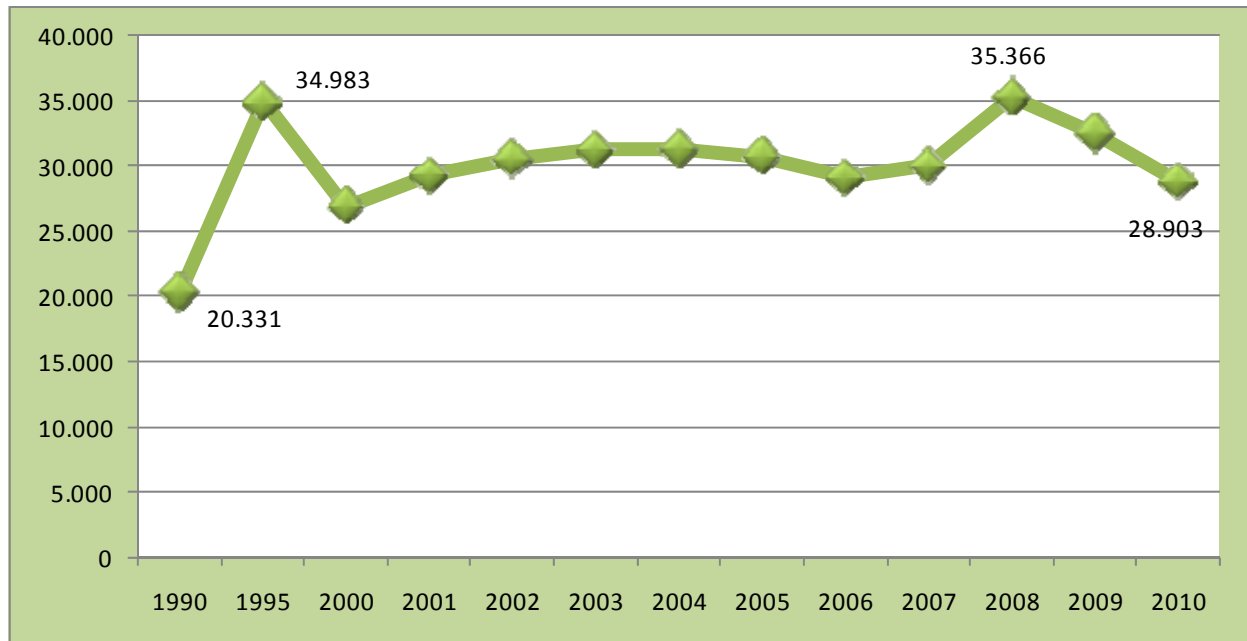

Bron: RKW

De stijging van de laatste jaren is een gevolg van onder andere de nieuwe echtscheidingswet van 2007 waarmee de echtscheidingsprocedure vereenvoudigd en versneld is. De minimumleeftijd van 20 jaar en de minimumduur van het huwelijk van 2 jaar werden immers geschrapt als voorwaarden voor de echtscheiding door onderlinge toestemming. Bovendien moeten echtparen die al 6 maanden feitelijk gescheiden zijn maar een keer meer voor een rechter verschijnen. Een nog belangrijkere wijziging is dat bij echtscheidingen op grond van onherstelbare ontwrichting¹⁰ de schuldvraag niet langer verplicht is. Het effect van die versoepeling was duidelijk merkbaar in 2008 waarna het daalde zoals te zien is in **grafiek 5** hieronder.

¹⁰ Het huwelijk is onherstelbaar ontwricht als het echtpaar niet langer kan samenleven en als opnieuw samenleven door die ontwrichting redelijkerwijs onmogelijk blijkt.

Grafiek 5: Evolutie van het jaarlijks aantal echtscheidingen over de periode 1990-2010

Bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie - Thematische Directie Samenleving.

60,54 % van alle uit de echt gescheiden rechthebbenden in de kinderbijslagregeling voor werknemers vallen onder de regeling voor co-ouderschap. Dat komt neer op 132.987 rechthebbenden. De stijging met 14.439 personen (+ 12,18 %) in de periode 2009-2011 is onder andere te verklaren door die subcategorie.

Uit grafieken 3 en 4 kan echter opgemaakt worden dat een verband bestaat tussen de evolutie van het aantal echtscheidingen en de evolutie van het aantal rechthebbenden. De piek van het aantal echtscheidingen in 2008 uit zich zo merkbaar in een stijging van het aantal rechthebbenden in onze statistieken van de volgende jaren. Hetzelfde geldt voor het dal van 2005/2006. In de loop van de volgende jaren zal het interessant zijn om te zien of de daling van de curve van de echtscheidingen na 2008 al dan niet gecompenseerd zal worden door het effect van co-ouderschap.

Iets meer dan 2/3 van de uit de echt gescheiden rechthebbenden met co-ouderschap zijn mannen en bij de rechthebbenden die niet onder de regeling voor co-ouderschap vallen, is de verhouding exact het tegenovergestelde. Dat is logisch aangezien het hier over het algemeen gaat om gevallen van exclusieve uitoefening van het ouderlijke gezag. In de regelgeving vóór de invoering van co-ouderschap werd de rechthebbende op basis van de feitelijke situatie aangeduid, namelijk de

persoon die het kind bij zich thuis opvoedt. In het merendeel van de gevallen was dat de vrouw. In die categorie komen echter eveneens meer en meer mannen voor aangezien ze nog maar rechthebbende waren in 1 geval op 4 in 2009.

b) Belangrijke evoluties in de echtscheidingwetgeving

De evolutie van de kinderbijslagwetgeving voor gescheiden personen werd beïnvloed door verschillende wijzigingen van het burgerlijk recht voor echtscheidingen. Voor 3 juni 1995 werd de opvoeding in het merendeel van de gevallen aan een van de twee ouders toegewezen als ze niet langer samenwoonden. Het hoederecht werd aan de ene en het bezoekrecht aan de andere ouder toegekend. Voor de kinderbijslag werd aangenomen dat de ouder met het hoederecht het kind bij zich thuis opvoedde, zelfs als de andere ouder zijn bezoekrecht uitoefende. De ouder met het hoederecht was dan de rechthebbende en de bijslagtrekkende. Aangezien de moeder over het algemeen het hoederecht kreeg, waren de meeste gescheiden rechthebbenden die hun kinderen niet via co-ouderschap opvoedden vrouwen.

Op 3 juni 1995 werd een juridisch kader voor de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag in het burgerlijk recht (art. 374 van het Burgerlijk Wetboek) ingevoerd. De kinderbijslagwetgeving werd gewijzigd en die wijziging werd van kracht op 1 oktober 1997. De rechten op kinderbijslag die voor die datum al waren toegekend werden niet gewijzigd.

Tabel 2 hieronder¹¹ toont duidelijk de effecten van die verschillende wetswijzigingen.

Tabel 2: Verdeling van de kinderen volgens hun verblijfplaats(en) na de echtscheiding – Impact van de verschillende wetswijzigingen				
	Totaal	Gescheiden vóór juni 1995	Gescheiden tussen juni 1995 en augustus 2006	Gescheiden na augustus 2006
Nog altijd bij de moeder (100 %)	34.7	50.9	34.7	29.3
Hoofdzakelijk bij de moeder (66-99 %)	12.6	8.7	11.8	15.0
Nog altijd bij de vader (100 %)	8.2	9.2	8.0	8.9
Hoofdzakelijk bij de vader (66-99 %)	1.4	0.6	1.5	1.4
Co-ouderschap (33-66 %)	21.4	6.8	21.1	27.1
Week moeder/weekend vader	13.1	13.7	14.5	9.2
Week vader/weekend moeder	0.8	0.6	0.6	1.2
Kind blijft alleen in het ouderlijke huis	0.8	1.9	0.7	0.8
Geen regeling	7.2	8.7	7.0	7.2
	N=1823	N=161	N=1123	N=488

De reglementering voor de bepaling van de rechthebbende bij co-ouderschap werd nog eens gewijzigd in 2010¹². Voor de wetswijziging speelde de nationaliteit van het kind een belangrijke rol bij de bepaling van de rechthebbende. Momenteel is de effectieve woonplaats van het kind de bepalende factor. De co-ouderschappprincipes kunnen zo eveneens worden toegepast voor een kind met een buitenlandse nationaliteit van wie de ouders scheiden terwijl het kind in België verblijft. Die wijziging zou ook een stijging van het aantal co-ouderschapgevallen met zich moeten brengen.

¹¹ Sodermans, A., Vanassche, S., Matthijs, K. (2011). Gedeelde kinderen en plusouders: de verblijfsregeling en de gezinssituatie na scheiding. In: Mortelmans, D., Pasteels, I., Bracke, P., Matthijs, K., Van Bavel, J., Van Peer, C. (Eds.), Scheiding in Vlaanderen, Hoofdstuk 6 (p. 135-151). Leuven: Acco. www.scheidinginvlaanderen.be

¹² Wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van Internationaal Privaatrecht (WIPR) en dienstbrief II/C996 – 95 van 9 november 2010.

c) Gegevens over scheidingen op basis van wetenschappelijke literatuur

In België is de kans op een echtscheiding 2 op 3. Als het aantal echtscheidingen¹³ in 2009 over de hele periode gelijk blijft zullen na 49 jaar huwelijk 645 van 1000 in 2009 gesloten huwelijken (daadwerkelijk bijna twee huwelijken op drie) op een echtscheiding zijn uitgelopen.

In **tabel 3** op de volgende pagina wordt dat bovendien door de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie berekende conjunctureel echtscheidingscijfer voor 2000-2010 per gewest weergegeven. Demografisch gezien is het echtscheidingscijfer van een bevolking de kans op echtscheiding van die bevolking. Het wordt gemeten aan de hand van het echtscheidingspercentage en de echtscheidingskans. Het echtscheidingspercentage is het aantal echtscheidingen tijdens een periode, over het algemeen een jaar, in verhouding tot de totale bevolking van de maatschappij of de groep in kwestie. De echtscheidingskans is het aantal echtscheidingen in verhouding tot een gegeven aantal huwelijken. De piek van 2008 en de daling van de twee volgende dienstjaren is duidelijk te zien.

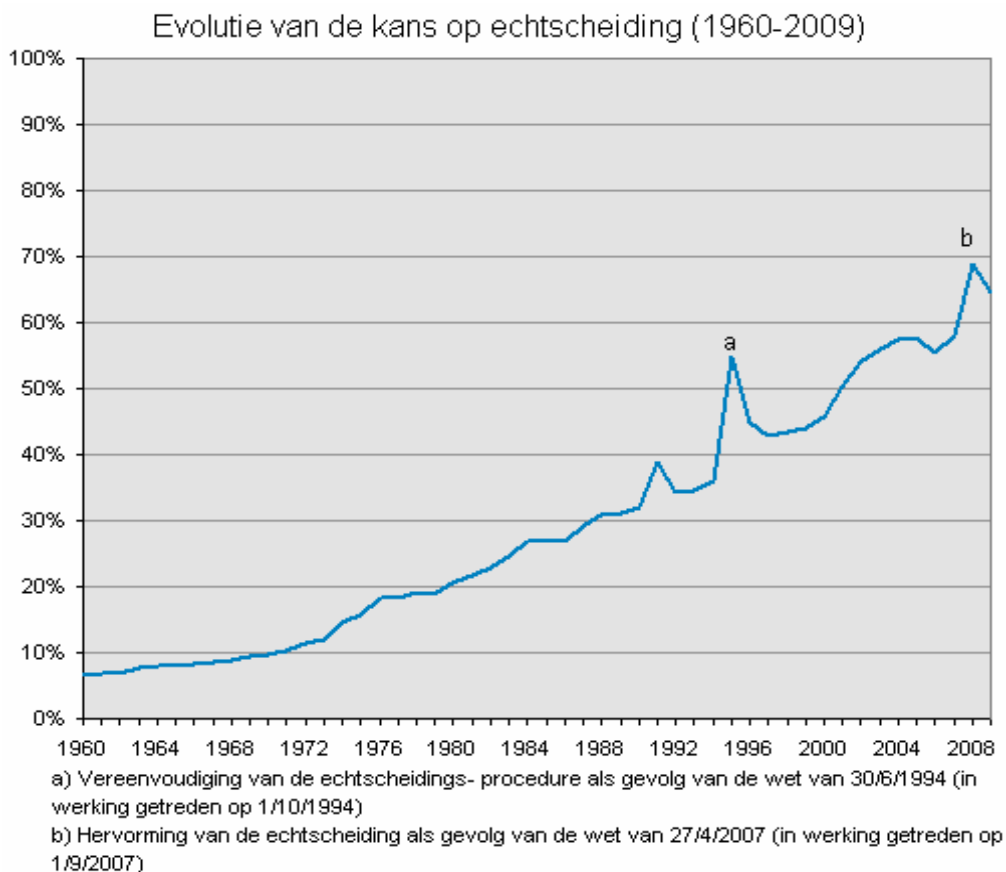
Er zijn duidelijk minder echtscheidingen in Vlaanderen dan in Wallonië. Volgens de echtscheidingsomstandigheden van 2009 zou iets meer dan een huwelijk op twee (50,6 %) in Vlaanderen op een echtscheiding uitlopen voor de 50ste huwelijksverjaardag terwijl dat cijfer bijna twee huwelijken op drie (64,3 %) zou zijn in Wallonië. Zoals in tabel 3 wordt opgemerkt zou er eveneens een cijfer kunnen worden berekend voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest maar dat cijfer zou weinig relevant zijn aangezien echtscheidingen van huwelijken in het buitenland altijd in Brussel geregistreerd worden. Het cijfer is daardoor kunstmatig hoog.

¹³ Het conjuncturele echtscheidingscijfer geeft het aantal echtscheidingen aan in een fictieve cohort van 1.000 huwelijken. Het gaat om het aantal huwelijken dat ontbonden wordt door een echtscheiding voor elke huwelijksduur, in de huwelijksomstandigheden tijdens het betrokken jaar.

Tabel 3 : conjunctureel echtscheidingscijfer, per gewest, 2000-2010				
Jaartal	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest *	Vlaams Gewest	Waals Gewest
2000	456,5	-	410,7	440,6
2001	503,9	-	440,8	493,3
2002	538,9	-	468,8	518,3
2003	561,4	-	496,6	519,1
2004	574,6	-	500,7	538,7
2005	576,0	-	488,5	560,4
2006	554,5	-	455,7	541,5
2007	580,3	-	471,4	565,0
2008	689,5	-	549,7	684,0
2009	645,4	-	506,3	642,5
2010	577,3	-	469,4	548,2
* de index kan ook voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden berekend, doch heeft dit geen zin omdat echtscheidingen waarmee in het buitenland gesloten huwelijken een eind nemen steeds in Brussel worden geregistreerd.				
Bron : Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie - Thematische Directie Samenleving.				

Zoals te zien in **grafiek 6** gaat de echtscheidingskans al decennia lang omhoog. In 1960 bedroeg de echtscheidingskans nog maar 6,7 %. In 1970 bedroeg die 9,6 %, in 1980 20,6 %, in 1990 31,9 % en in 2000 45,7 %.

Grafiek 6: Evolutie van de echtscheidingskans over de periode 1960-2009

Bron: FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Statbel

Uit recente cijfers blijkt dat het gemiddelde aantal kinderen per echtscheiding iets gedaald is tot ongeveer 1,20 terwijl het nog 1,26 was in het begin van de jaren 2000. In **tabel 4** hierna wordt dat in detail weergegeven voor de dienstjaren 2009-2010.

Tabel 4 : Echtscheidingen naar het aantal kinderen ten laste op het tijdstip van de echtscheiding, 2009 - 2010		
	2009	2010
Totaal	32.606	28.903
0 kind	2.774	2.629
1 kind	2.827	2.515
2 kinderen	2.368	2.241
3 kinderen	738	649
4 kinderen	177	158
5 kinderen	37	35
6 kinderen	12	17
7 kinderen of meer	15	7
Onbekend	23.658	20.652
Aantal kinderen ten laste (zonder de "onbekend")		
	10.860	9.909
Bron : Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie - Thematische Directie Samenleving.		

Als men het aantal getelde kinderen extrapoleert naar alle echtscheidingen van het dienstjaar in kwestie, dan gaat het om respectievelijk 39.573 en 34.711 kinderen (in het begin van de jaren 2000 werd het aantal kinderen op ongeveer 40.000 geraamd).

Volgens andere studies¹⁴ waren op 1 januari 2004 19 % van de kinderen die in België wonen, bij een scheiding (in de brede zin) betrokken: 11 % met uit de echt gescheiden ouders, 3 % met ouders die getrouwd waren maar die feitelijk gescheiden waren en 6 % met ouders die niet getrouwd waren en die uit elkaar zijn gegaan.

We beschikken ook over gegevens over de leeftijd van de kinderen van uit de echt gescheiden personen, die een subgroep vormen van het totale aantal gescheiden personen (cf. supra). Het blijkt dat de kinderen van uit de echt gescheiden personen een specifiek leeftijdsprofiel hebben. Van alle kinderen die op 1 januari 2004 0 tot 17 jaar oud waren en van wie de ouders uit de echt gescheiden waren, was 17 % minder dan 3 jaar oud, 27 % 3 tot 5 jaar oud, 43 % 6 tot 11 jaar oud en 13 % 12

¹⁴ M. Corijn, E. Lodewijckx, Echtscheiding en leefvorm na echtscheiding in het Vlaams Gewest: verschillen naar herkomst, Studiedienst van de Vlaamse Regering, SVR-Rapport 2009/4.

tot 17 jaar oud. Uit de cijfers blijkt dat de kinderen over het algemeen 3 tot 11 jaar oud zijn op het moment van de echtscheiding.

Uit studies blijkt eveneens dat kinderen op alsmaar jongere leeftijd bij een scheiding betrokken zijn. In januari 2004 had bijvoorbeeld 10,9 % van de kinderen van 4 jaar oud ouders die feitelijk gescheiden waren of samenwonende ouders die hun relatie beëindigd hadden. Voor de kinderen van 3 jaar oud was dat 10,8 % terwijl dat voor de kinderen van 2 jaar oud nog steeds 10,2 % was.

2.2. Verlaten echtgenoten

Naast de regeling voor gescheiden personen kunnen volgens de Kinderbijslagwet Werknemers getrouwde personen die door hun partner verlaten zijn eveneens hun recht op kinderbijslag behouden. In december 2011 maakten slechts 11 rechthebbenden gebruik van die regeling voor verlaten echtgenoten (art. 55 Kinderbijslagwet Werknemers) (tegenover 25 in 2009). Het waren allemaal vrouwen.

3. Voorrangsgerechtigde vrouwelijke rechthebbenden

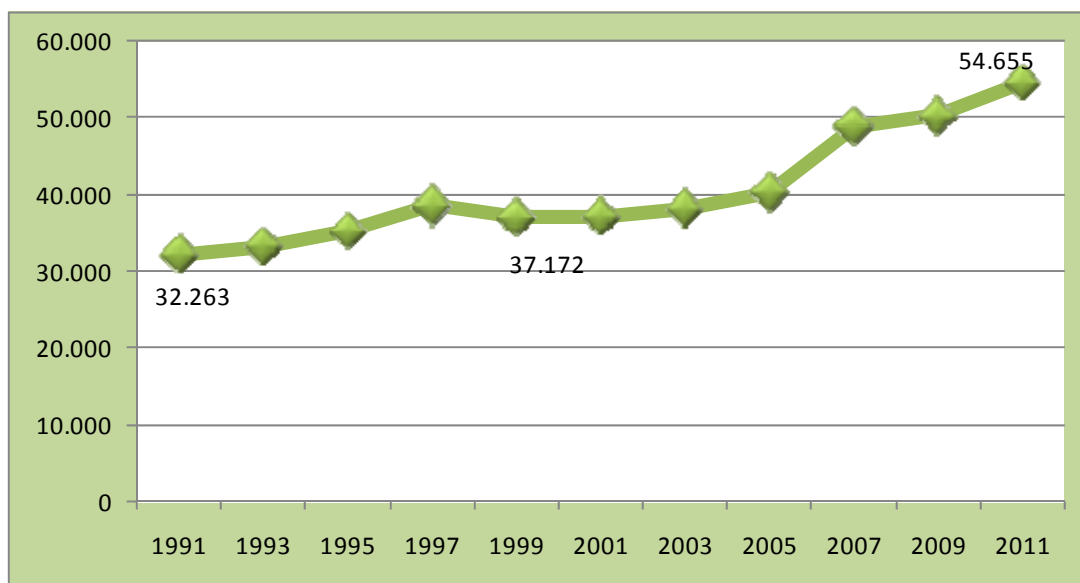
3.1. Ongehuwde rechthebbende moeders

Daaronder verstaan we moeders die nooit gehuwd zijn (te onderscheiden van gescheiden moeders in bovenstaand punt 2.1.) en die rechthebbende zijn, hetzij omdat het kind geen wettelijke vader heeft, hetzij omdat de wettelijke vader het recht niet kan verkrijgen. Het aantal van die ongehuwde rechthebbende moeders bedroeg 46.318 in 2011 (tegenover 43.856 in 2009). Ze vertegenwoordigen 4,13 % van alle rechthebbenden in het werknemersstelsel. Dat is dubbel zoveel als in 1991. Het aantal rechthebbenden in die categorie is dus de laatste twee decennia fors gestegen.

3.2. Andere voorrangsgerechtigde vrouwelijke rechthebbenden

In deze categorie zijn de vrouwen opgenomen die een voorrangrecht openen ten opzichte van andere rechthebbenden (conform art. 64, KBW). Die groep telde in december 2011 54.665 rechthebbenden, een stijging van 8,52 % in vergelijking met 2009 (50.366 rechthebbenden). Het gaat hoofdzakelijk om gehuwde moeders die in de voorrangsorte van rechthebbenden voor de stiefvader komen. Bepaalde vrouwen van wie de partner geen beroep uitoefent, een leefloon krijgt of student is behoren eveneens tot die groep. In 2011 was 4,87 % van alle rechthebbenden van dat type. De stijging tussen 2009 en 2011 ligt in de lijn van de stijgende tendens sinds 2005 (+ 35,23 % in 6 jaar), zoals te zien in **grafiek 7** hierna.

Grafiek 7: Evolutie van de andere voorrangsgerechtigde vrouwelijke rechthebbenden over de periode 1989-2011

Bron: RKW

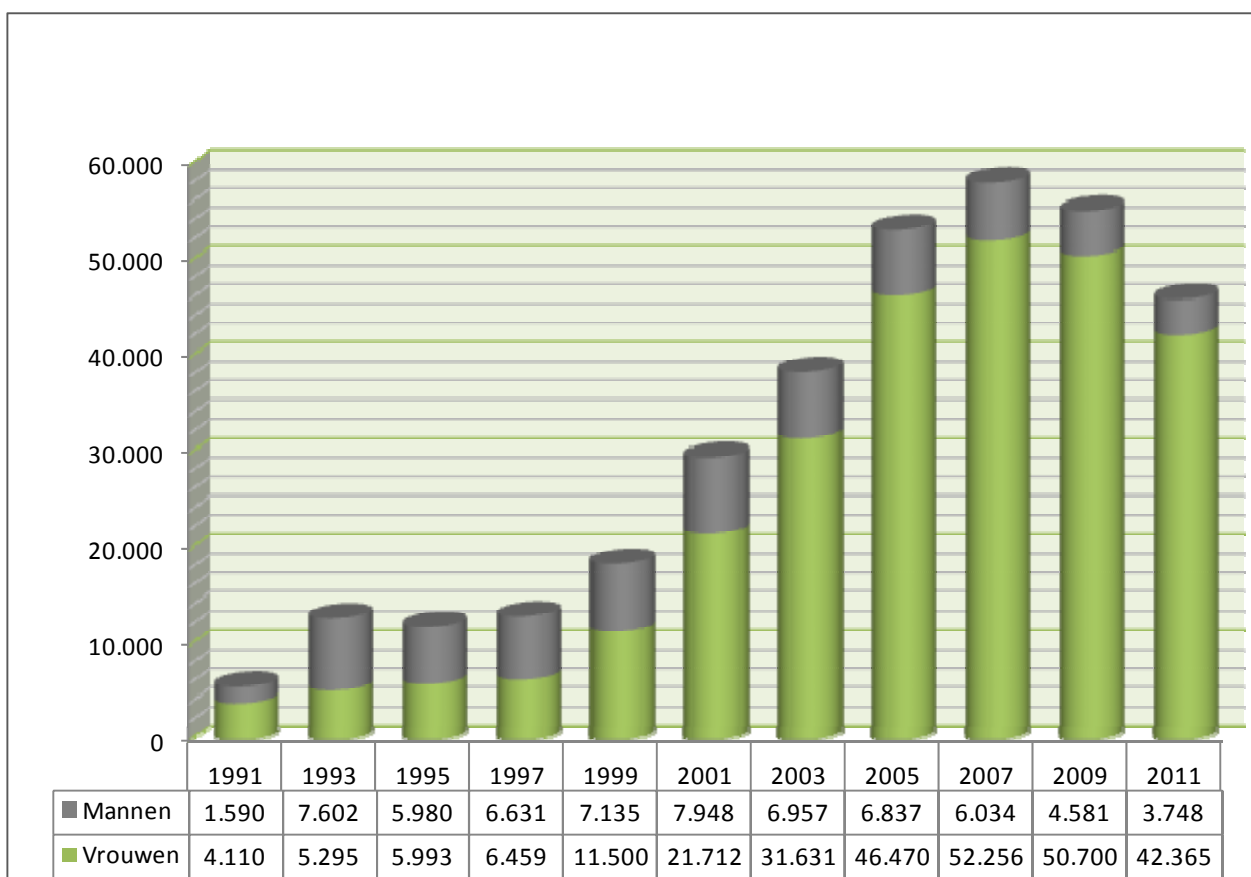
4. Rechthebbenden door afstand van voorrang

Artikel 66 KBW voorziet in de mogelijkheid om af te wijken van de voorrangregel om het recht te verkrijgen als dat in het belang van het kind is (in principe om een hogere kinderbijslag te krijgen). Die statistiek omvat alle gevallen van afstand van recht, zowel individuele afstand op initiatief van

een sociaal verzekerde als afstand ten gevolge van de door de minister toegekende algemene afwijking.

In december 2011 waren er 46.113 rechthebbenden door afstand van voorrang, duidelijk minder dan in 2009 (55.281 rechthebbenden). Terwijl in 2009 nog 5 % van de rechthebbenden tot deze categorie behoorde, is dat in 2011 nog slechts 4,11 %. Na een sterke stijging tot in 2007 kent deze categorie momenteel een achteruitgang, zoals te zien in **grafiek 8** hierna.

Grafiek 8: Aantal rechthebbenden door afstand van voorrang over de periode 1993-2011

Bron: RKW

Uit grafiek 8 blijkt dat de daling sinds 2007 zich zowel bij de mannen als bij de vrouwen voordoet maar dat die duidelijk groter is bij de mannen (- 37,89 %) dan bij de vrouwen (- 18,93 %). Uit de statistieken blijkt eveneens dat 92 % van die categorie van rechthebbenden vrouwen zijn. Het zijn in

feite de vrouwelijke rechthebbenden die aan de oorsprong van de exponentiële stijging sinds 1997 lagen. Die kan grotendeels worden verklaard door de impact van de invoering van co-ouderschap voor gescheiden ouders. In die regeling is de vader de voorrangsgerechtigde rechthebbende en er moet dus afstand van voorrang gedaan worden om bijvoorbeeld de verhoogde kinderbijslag toe te kennen aan een werkloze moeder die de kinderen opvoedt.

De kwaliteit van de gegevens die de basis van deze statistiek vormen, is bedenkelijk. Er moet dus wegens onderstaande redenen omzichtig worden omgegaan met de conclusies.

Eerst en vooral wordt in de ministeriële omzendbrief nr. 599 van 16 juli 2007 een reeks algemene afwijkingen toegekend die de vele eerdere individuele afwijkingen omtrent afstand van voorrang vervangen en nieuwe individuele afwijkingen overbodig maken.

Bovendien heeft een groot deel van die vroegere gevallen van afstand geen betekenis meer sinds 1 oktober 2008, toen de toeslag in artikel 41 KBW (eenoudertoeslag) gelijkgesteld werd met de sociale toeslag bedoeld in art. 42bis KBW.

5. Rechthebbenden met een bijzonder statuut

De statistiek van de rechthebbenden bevat ook andere categorieën die van belang zijn niet wegens de specifieke band van (aan)verwantschap die de rechthebbende en het kind bindt, noch wegens de gezinssituatie, maar wegens een specifiek professioneel statuut (of het ontbreken van een statuut) waarop het recht gebaseerd is. Ze worden opgesomd in **tabel 5** en hierna besproken.

Tabel 5: Rechthebbenden met een bijzonder statuut – december 2011				
	Artikel KBW	Mannen	Vrouwen	TOTAAL
Vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner	art. 59	-	82.795	82.795
Rechthebbenden met een overlevingspensioen	art. 56quater	90	1.013	1.103
Gehandicapte rechthebbenden	art. 56quinquies	1.834	3.173	5.007
Rechthebbende studenten of leerlingen	art. 56sexies	73	538	611
Gehandicapten die rechthebbende zijn voor zichzelf	art. 56septies	419	267	686
Rechthebbenden met een loopbaanonderbrekingsuitkering	art. 56octies	1.341	2.631	3.972
Gedetineerden	art. 56decies	286	17	303
TOTAAL		4.043	90.434	94.477

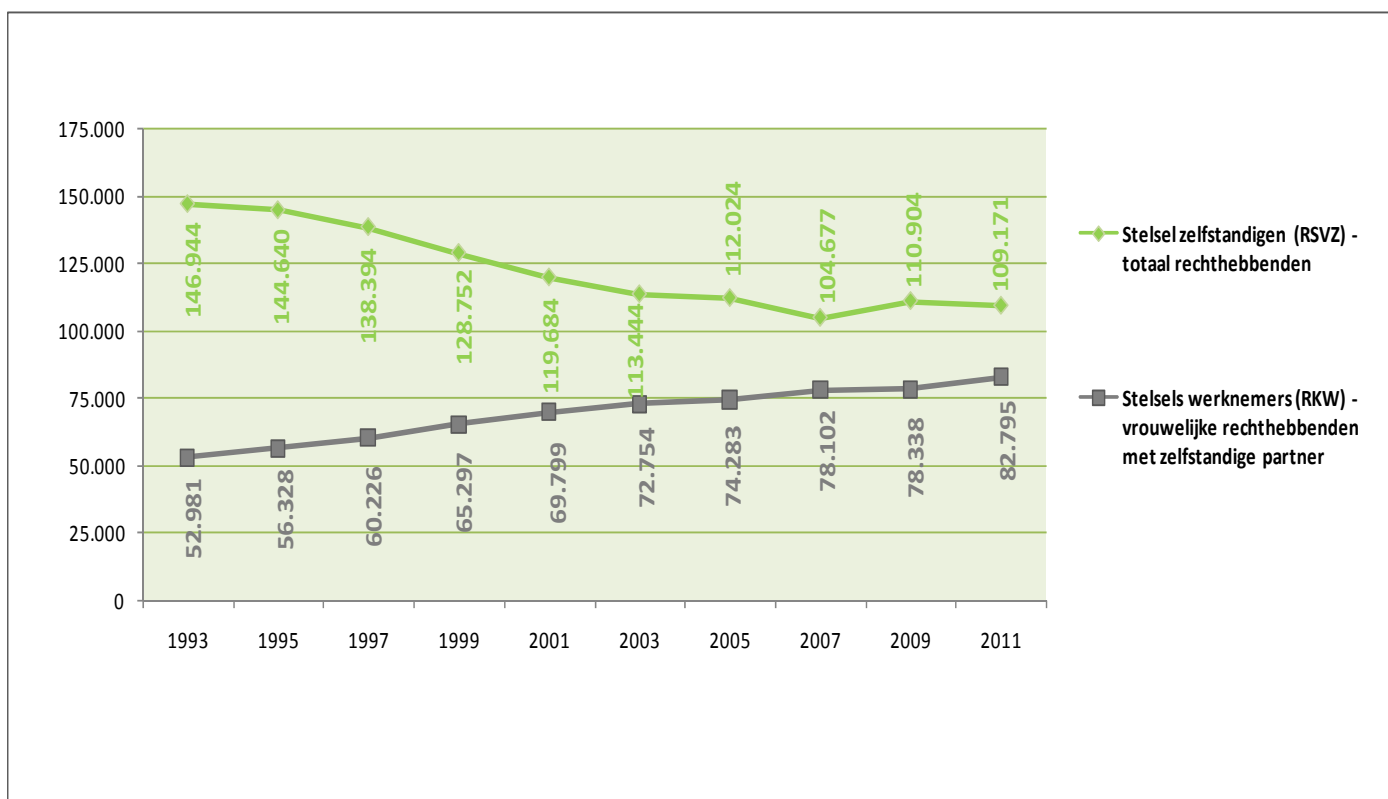
Bron: RKW

5.1. Vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner

Als een kind deel uitmaakt van een gezin met twee potentiële rechthebbenden, een werknemer en een zelfstandige, regelt artikel 60 KBW de voorrang voor het bepalen van de bevoegde regeling. Er is ook samenloop tussen de twee regelingen wanneer eenzelfde persoon tegelijk werknemer is en zelfstandige. Om recht te hebben op kinderbijslag in de werknemersregeling mag een werknemer geen ander beroep uitoefenen als hoofdberoep, een voorwaarde waaraan hij voldoet als hij tenminste halftijds als werknemer werkt. Vrouwen met een zelfstandige partner en die ten minste halftijds een activiteit als werknemer uitvoeren kunnen daarom een recht op kinderbijslag openen in de werknemersregeling.

In december 2011 waren er 82.795 vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner. Dit is een nieuwe stijging met 4.457 eenheden (+5,69%) ten opzichte van 2009. Zoals blijkt uit **grafiek 9** hierna nam deze groep rechthebbenden sterk toe. In 2011 waren 7,38% van de rechthebbenden in het kinderbijslagstelsel van de werknemers vrouwen met een zelfstandige partner. Dit is iets meer dan in 2009 (7,14%) en gevoelig meer dan in 1991 (5,68%).

Grafiek 9: Aantal vrouwen in de werknemersregeling met een zelfstandige partner vs. aantal rechthebbenden in de zelfstandigenregeling.

Bron: RKW

Het is waarschijnlijker dat de kosten van de kinderbijslag toegekend aan gezinnen met potentiële rechthebbenden in verschillende regelingen worden gedragen door die van de werknemers, omdat men veel meer werknemers telt dan zelfstandigen. Bovendien is de toegang tot de werknemersregeling soepeler dan die tot de zelfstandigenregeling. In de werknemersregeling past men bijvoorbeeld bij overgang naar de zelfstandigenregeling nog de trimestrialisering toe, terwijl het dossier in het omgekeerde geval op de eerste dag van de volgende maand overgaat naar de werknemersregeling.

In december 2011 telde de kinderbijslagregeling voor zelfstandigen 109.171 rechthebbenden¹⁵ (de 82.795 vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner in de werknemersregeling vertegenwoordigen dus een aantal dat overeenstemt met 75,84% van het aantal in het stelsel van de zelfstandigen). In 1991 was dit aantal nog 150.144, wat een vrij gevoelige daling betekent in de loop van de laatste twintig jaar. Zoals blijkt uit bovenstaande grafiek 9 was er daarentegen een sterke stijging van het aantal vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner in de werknemersregeling. Deze groep nam toe met 29.814 rechthebbenden (+ 56,27%) in de beschouwde periode.

Het is moeilijk besluiten te trekken uit de evolutie van het aantal rechthebbenden in de twee regelingen, maar de daling van het aantal rechthebbenden in de zelfstandigenregeling in de periode 1991-2011 is van een gelijkaardige grootteorde als de toename van dezelfde categorie in de werknemersregeling: - 37.773 en + 29.814. De toename van het aantal rechthebbenden in de werknemersregeling zou dus gedeeltelijk kunnen verklaard worden door de stijging van het aantal vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner.

5.2. Rechthebbenden met een overlevingspensioen

Wie een overlevingspensioen krijgt kan ook een recht op kinderbijslag voor werknemers openen in de werknemersregeling, als zijn echtgenoot in de twaalf maanden voor zijn overlijden de voorwaarden vervulde om aanspraak te maken op ten minste zes maandelijks forfaitaire bijslagen.

In december 2011 telde men 1.103 rechthebbenden op kinderbijslag met een overlevingspensioen, of 0,10% van het totale aantal rechthebbenden.

5.3. Gehandicapte rechthebbenden

Gehandicapten die geen winstgevende activiteit uitoefenen en een uitkering voor gehandicapten ontvangen of een tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden kunnen ook een recht op kinderbijslag voor hun kinderen doen gelden, op voorwaarde dat die deel uitmaken van hetzelfde gezin.

¹⁵ Jaarverslag 2011, Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ), Jan Jacobsplein 2011, 6 Brussel, - <http://www.rsvz.be/fr/tools/publications/general.pdf>.

In december 2011 lieten 5.007 gehandicapten een dergelijk recht gelden, waarvan 63% vrouwen. Sinds 2007 is er een stijging, omdat men dat jaar nog maar 3.865 gehandicapten telde, of 77% van de effectieven van 2011. Momenteel behoort 0,45% van het totale aantal rechthebbenden tot deze categorie.

5.4. Rechthebbende studenten en leerlingen

Studenten en leerlingen jonger dan 25 kunnen ook een recht openen voor hun kinderen. Deze studenten en leerlingen moeten sedert vijf jaar in België verblijven, tenzij ze staatsburgers zijn van een lidstaat van de Europese Economische Ruimte of van een staat die het Europees Sociaal Handvest ondertekende. Erkende vluchtelingen en staatlozen moeten deze verblijfsvoorwaarde ook niet meer vervullen.

In december 2011 telde men 611 rechthebbende studenten of leerlingen, waarvan 88% vrouwen.

5.5. Gehandicapten die rechthebbende zijn voor zichzelf

Gehandicapte kinderen kunnen ook rechthebbende zijn voor zichzelf, voor zover er geen enkel ander recht op kinderbijslag is in de werknemers- of de zelfstandigenregeling. Het betreft hier gehandicapte kinderen voor wie kinderbijslag wordt toegekend tot ze 21 zijn.

In december 2011 waren 686 gehandicapte kinderen rechthebbende voor zichzelf. Dit aantal nam geleidelijk toe sinds 1999 (ze waren toen met 409), net zoals het totale aantal gehandicapten met een toeslag in de regeling. Uit de statistieken van het aantal rechtgevende kinderen blijkt dat men in december 2011 45.035 gehandicapte rechtgevende kinderen telde. Dit betekent dat 1,36 gehandicapt kind op 100 rechthebbende voor zichzelf was in 2011. Dit is proportioneel minder dan in 2009 (1,51).

5.6. Rechthebbenden met een loopbaanonderbrekings- of tijdskredietuitkering

Werknemers die hun loopbaan onderbreken kunnen ook rechthebbende zijn op kinderbijslag als ze een loopbaanonderbrekingsuitkering ontvangen. In december 2011 telde men 3.972 rechthebbenden met een loopbaanonderbrekingsuitkering, waarvan 1/3 mannen.

In vergelijking met het aantal uitkeringen dat de RVA betaalde (december 2011) voor een volledige loopbaanonderbreking (6.385) of een volledig tijdskrediet (7.428) is het aantal rechthebbenden vrij beperkt. Dit is het gevolg van het feit dat men in de meeste gezinnen waar de vrouw in loopbaanonderbreking is of tijdskrediet opneemt geen beroep moet doen op deze bijzondere bepaling voor personen in loopbaanonderbreking in de kinderbijslagwetgeving, omdat de man al rechthebbende is. Uit de statistieken van de RVA blijkt dat 3.392 mannen volledig tijdskrediet opnamen of in volledige loopbaanonderbreking waren in december 2011.

5.7. Gedetineerde rechthebbenden

Werknemers die van hun vrijheid beroofd zijn na een veroordeling kunnen rechthebbende op kinderbijslag zijn als ze in de twaalf maanden voor hun vrijheidsberoving recht hadden op ten minste zes maandelijkse forfaitaire bijslagen. In december 2011 telde men 303 gedetineerde rechthebbenden, of 24 meer dan in 2009. Het betreft vrijwel uitsluitend mannelijke rechthebbenden (94 %).

6. Besluit

De telling 2011 van de rechthebbenden bevestigt in grote lijnen de vaststellingen van de vorige tellingen. De voornaamste conclusies voor de verschillende groepen zijn hierna samengevat.

In 2011 steeg het aantal **rechthebbenden die geen ouder van het kind zijn** met 513 ten opzichte van de telling van 2009. Hoewel het maar om zeer lichte stijging gaat, staat ze in contrast tot de neerwaartse tendens van de laatste twee decennia, aangezien men een daling van 13,43% optekende voor de periode 1991-2009. De 27.404 rechthebbenden van 2011 vertegenwoordigen nu echter maar 2,44% meer van alle rechthebbenden, terwijl dat nog 3% was in 1991. Deze daling kan vooral verklaard worden door de stiefouders, die van 10.769 in 1991 naar 8.173 in 2011 gingen. Twee andere subcategorieën kenden ook een aanzienlijke daling: rechthebbenden die kinderen opnemen en rechthebbenden voor kinderen van de partner of de ex-echtgenoot. Deze studie toonde aan dat dit wellicht het gevolg is van het toenemende belang van de co-ouderschapsregeling, waarbij het recht doorgaans uit hoofde van de vader vastgesteld blijft, zodat geen andere rechthebbende moet gezocht

worden. Twee categorieën kenden echter een aanzienlijke en vrijwel lineaire toename in de laatste twintig jaar: rechthebbende broers of zusters buiten het gezin (van 602 naar 1.760 rechthebbenden) en ooms en tantes (van 896 naar 1.560 rechthebbenden).

De groep van de **rechthebbende ongehuwde moeders** nam sterk toe van 1991 tot 2011 aangezien ze nu 4 rechthebbenden op 100 vertegenwoordigt tegen slechts 2 in 1991. De 46.318 rechthebbenden geteld in deze categorie vormen echter een specifieke subgroep van de echte groep alleenstaande moeders, die veel groter is. Het betreft hier namelijk ongehuwde moeders waar de vader onbekend is of waar het recht niet aan de vader toegekend kan worden.

De andere groep voorrangsgerechtigde rechthebbende vrouwen zijn voornamelijk moeders die voor de stiefvader komen in de volgorde van de rechthebbenden. Die groep omvat ook een aantal vrouwen van wie de partner zonder beroep is of student. Uit de cijfers blijkt dat deze groep ook fors toenam, van 3,19 rechthebbenden op 1.000 naar 4,87 in 2011.

Het aantal **uit de echt gescheiden rechthebbenden bleef toenemen**. De 219.676 rechthebbenden geteld in 2011 betekenen een toename met 11.004 eenheden ten opzichte van 2009 (+5,27%). Bij die groep vallen 132.987 uit de echt gescheiden rechthebbenden onder de co-ouderschapsregeling. Het aantal uit de echt gescheiden rechthebbenden vormt bijna een rechthebbende op vijf, een aandeel dat bijna verdubbelde in twintig jaar in een sociale context waarin het aantal echtscheidingen sterk toenam. Ook een aantal conclusies van wetenschappelijke studies werden opgenomen in de studie. Hieruit blijkt dat het aantal kinderen dat elk jaar betrokken is bij een echtscheiding schommelt tussen 35.000 en 40.000. Volgens een onderzoek op basis van de cijfers op 1 januari 2004 kende ongeveer 19% van de kinderen een scheiding (in ruime zin) van de ouders op een bepaald moment. Uit de cijfers blijkt ook dat de kinderen op het moment van de echtscheiding vaak nog zeer jong zijn. Volgens dezelfde studie hebben twee echtscheidingen op drie betrekking op koppels met kinderen ten laste.

Het aantal **rechthebbenden door afstand van voorrang** nam spectaculair toe van 1991 tot 2007 (van 5.700 naar 58.290), voornamelijk door de vrouwelijke rechthebbenden als gevolg van de invoering van de co-ouderschapsregeling voor gescheiden personen. Maar die trend kende een keerpunt met een eerste daling in 2009 (55.281) gevolgd door een uitgesproken **nieuwe daling** in 2011 met **9.168 eenheden, of ongeveer 20%**. Het gaat om de gevolgen, verspreid over verschillende dienstjaren, van de ministeriële omzendbrief nr. 599 van 16 juli 2007 die algemene afwijkingen invoerde, maar waarvan een groot aantal achterhaald zijn op 1 oktober 2008 bij de gelijkstelling van de toeslagen van artikel 41 KBW (eenoudertoeslag) met de sociale toeslag op

grond van art. 42bis KBW. De 46.113 rechthebbenden door afstand van voorrang vormen nu 4,11% van het totale aantal rechthebbenden (ze vertegenwoordigden nog maar 0,56 % in 1991).

In de groep van de **rechthebbenden met een bijzonder statuut** vormen de vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner al jarenlang **de grootste groep** met 82.795 rechthebbenden, een nieuwe stijging met 4.427 eenheden (+ 5,69%) ten opzichte van de telling van 2009. Ze maken voortaan 7,38% uit van de rechthebbenden in het kinderbijslagstelsel van de werknemers (5,68% in 1991). Die groep nam dus sterk toe. Het aantal vrouwelijke rechthebbenden in de werknemersregeling met een zelfstandige partner maakt naar verhouding iets meer dan $\frac{3}{4}$ uit van het aantal rechthebbenden in de zelfstandigenregeling (zonder de mannelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner te tellen).

Uit deze statistiek blijkt dat de rechthebbenden zeer uiteenlopende profielen hebben, wat aantoont dat kinderen vaak worden opgevoed in complexe gezinssituaties. De toename van het aantal scheidingen maakte de gezinsstructuren ook kwetsbaarder. Kinderen worden vaker geconfronteerd met een scheiding, en dit terwijl ze nog zeer jong zijn.

BIJLAGE 1- TOTAAL VAN DE RECHTHEBBENDEN PER CATEGORIE

1. VOLGENS VERWANTSCHAP												
	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
stiefvader, stiefmoeder	art. 51, § 3, 1°	10.769	12.278	10.276	10.894	10.870	10.114	9.805	9.559	8.784	8.271	8.173
adoptieouders en pleegvoogden	art. 51, § 3, 2°	2.132	1.974	2.130	2.072	2.134	2.185	1.909	1.976	1.928	1.913	1.890
groot- en overgrootouders	art. 51, § 3, 3°	4.708	4.331	4.379	4.294	4.180	4.218	3.951	4.170	4.210	4.505	4.594
ooms en tantes	art. 51, § 3, 3°	896	967	1.112	1.157	1.140	1.149	1.198	1.381	1.337	1.371	1.559
broers en zusters in het gezin van het kind	art. 51, § 3, 4°	1.372	1.234	1.278	1.251	1.098	1.064	1.113	1.223	1.209	1.216	1.336
broers en zusters buiten het gezin	art. 51, § 3, 5°	602	627	732	841	925	1.002	1.065	1.247	1.451	1.605	1.760
rechthebbenden voor kinderen van de partner of ex-echtgenoot	art. 51, § 3, 6°	3.384	4.434	4.772	5.299	4.397	3.846	3.426	3.126	2.775	2.716	2.911
rechthebbenden die kinderen opvangen (geplaatst via de overheid of een rechter)	art. 51, § 3, 7°	4.372	3.015	2.813	2.866	2.918	3.093	3.089	3.256	3.403	3.430	3.538
rechthebbenden die kinderen opvangen (geplaatst door de jeugdrechtbank)	art. 51, § 3, 8°	989	602	328	270	257	400	503	652	752	721	738
rechthebbenden die kinderen opvangen (ingevolge een ministeriële afwijking)	art. 51, § 4	1.279	1.058	1.083	438	452	671	878	1.203	1.317	1.143	903
SUBTOTAAL		30.503	30.520	28.903	29.382	28.371	27.742	26.937	27.793	27.166	26.891	27.402
2. VOLGENS GEZINSSITUATIE OF VOORRANGSREGEL												
	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
gescheiden echtgenoten	-	106.155	101.261	114.835	129.548	135.887	140.478	175.856	195.542	185.377	208.672	219.676
<i>waarvan: die samen het ouderlijk gezag uitoefenen (co-ouderschap)</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	103.931	101.642	118.548	132.987
verlaten echtgenoten	art. 55	198	150	32	15	18	12	21	11	10	25	11
ongehuwde moeders	-	20.519	17.695	21.971	24.966	25.828	27.805	30.025	33.628	37.163	43.856	46.318
andere vrouwelijke rechthebbenden met voorrang	art. 64	32.263	33.325	35.342	38.643	37.172	37.240	38.283	40.416	49.035	50.366	54.655
rechthebbenden door afstand van voorrang	art. 66	5.700	12.897	11.973	13.090	18.635	29.660	38.588	53.307	58.290	55.281	46.113
SUBTOTAAL		164.835	165.328	184.153	206.262	217.540	235.195	282.773	322.904	329.875	358.200	366.773
3. RECHTHEBBENDEN MET EEN BIJZONDER STATUUT												
	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner	art. 59	57.449	52.981	56.328	60.226	65.297	69.799	72.754	74.283	78.102	78.338	82.795
rechthebbenden met een overlevingspensioen	art. 56quater	1.915	1.895	2.330	2.266	2.082	1.887	1.783	1.663	1.449	1.304	1.103
gehandicapte rechthebbenden	art. 56quinquies	-	-	-	-	3.475	3.468	3.531	3.603	3.865	4.317	5.007
rechthebbende studenten of leerlingen	art. 56sexies	-	-	-	-	332	266	331	295	340	509	611
gehandicapten rechthebbend voor zichzelf	art. 56septies	-	-	-	-	409	409	443	451	490	552	686
rechthebbenden met een loopbaanonderbrekingsuitkering	art. 56octies	1.486	2.056	1.706	2.186	3.000	3.509	3.762	5.376	5.002	3.308	3.972
gedetineerden	art. 56decies	34	100	200	283	280	263	267	263	263	293	303
SUBTOTAAL		60.884	57.032	60.564	64.961	74.875	79.601	82.871	85.934	89.511	88.621	94.477
TOTAAL		256.222	252.880	273.620	300.605	320.786	342.538	392.581	436.631	446.552	473.712	488.652

BIJLAGE 2 - DE MANNELIJKE RECHTHEBBENDEN PER CATEGORIE

1. VOLGENS VERWANTSCHAP

	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
stiefvader, stiefmoeder	art. 51, § 3, 1°	9.416	9.224	9.792	10.395	10.336	9.564	8.920	8.780	8.063	7.513	7.417
adoptieouders en pleegvoogden	art. 51, § 3, 2°	1.972	1.821	1.924	1.827	1.824	1.807	1.543	1.557	1.522	1.510	1.438
groot- en overgrootouders	art. 51, § 3, 3°	3.722	3.432	3.308	3.153	2.941	2.814	2.526	2.458	2.385	2.449	2.459
ooms en tantes	art. 51, § 3, 3°	677	733	829	846	826	775	794	881	845	799	871
broers en zusters in het gezin van het kind	art. 51, § 3, 4°	863	798	800	755	631	597	660	743	723	734	793
broers en zusters buiten het gezin	art. 51, § 3, 5°	370	396	459	496	527	555	592	702	821	892	950
rechthebbenden voor kinderen van de partner of ex-echtgenoot	art. 51, § 3, 6°	3.328	4.302	4.598	5.123	4.235	3.694	3.266	2.970	2.631	2.556	2.696
rechthebbenden die kinderen opvangen (geplaatst via de overheid of een rechter)	art. 51, § 3, 7°	4.053	2.574	2.269	2.228	2.141	2.189	2.099	2.100	2.164	2.154	2.140
rechthebbenden die kinderen opvangen (geplaatst door de jeugdrechtbank)	art. 51, § 3, 8°	784	481	257	191	187	225	201	198	191	190	194
rechthebbenden die kinderen opvangen (ingevolge een ministeriële afwijking)	art. 51, § 4	1.050	949	978	350	321	370	399	424	435	311	262
SUBTOTAAL		26.235	24.710	25.214	25.364	23.969	22.590	21.000	20.813	19.780	19.108	19.220

2. VOLGENS GEZINSSITUATIE OF VOORRANGSREGEL

	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
gescheiden echtgenoten	-	22.913	25.159	26.587	30.884	40.928	47.542	73.820	89.478	91.384	103.205	116.226
<i>waarvan: die samen het ouderlijk gezag uitoefenen (co-ouderschap)</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	71.054	68.177	78.502	89.164
verlaten echtgenoten	art. 55	100	46	24	3	5	2	4	2	1	17	0
rechthebbenden door afstand van voorrang	art. 66	1.590	7.602	5.980	6.631	7.135	7.948	6.957	6.837	6.034	4.581	3.748
SUBTOTAAL		24.603	32.807	32.591	37.518	48.068	55.492	80.781	167.371	165.596	186.305	209.138

3. RECHTHEBBENDEN MET EEN BIJZONDER STATUUT

	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
rechthebbenden met een overlevingspensioen	art. 56quater	535	455	63	46	87	298	77	78	70	142	90
gehandicapte rechthebbenden	art. 56quinquies	-	-	-	-	1.058	1.090	1.147	1.210	1.358	1.576	1.834
rechthebbende studenten of leerlingen	art. 56sexies	-	-	-	-	39	23	29	29	33	46	73
gehandicapten rechthebbend voor zichzelf	art. 56septies	-	-	-	-	226	233	265	267	293	347	419
rechthebbenden met een	art. 56octies	797	573	369	513	765	989	1.113	1.720	1.562	994	1.341
gedetineerden	art. 56decies	29	98	188	269	264	250	250	251	252	279	286
SUBTOTAAL		1.361	1.126	620	828	2.439	2.883	2.881	3.555	3.568	3.384	4.043
TOTAAL		52.199	58.643	58.425	63.710	74.476	80.965	104.662	191.739	188.944	208.797	232.401

BIJLAGE 3 - DE VROUWELIJKE RECHTHEBBENDEN PER CATEGORIE

1. VOLGENS VERWANTSCHAP												
	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
stiefvader, stiefmoeder	art. 51, § 3, 1°	1.353	3.054	484	499	534	550	885	779	721	758	756
adoptieouders en pleegvoogden	art. 51, § 3, 2°	160	153	206	245	310	378	366	419	406	403	452
groot- en overgrootouders	art. 51, § 3, 3°	986	899	1.071	1.141	1.239	1.404	1.425	1.712	1.825	2.056	2.135
ooms en tantes	art. 51, § 3, 3°	219	234	283	311	314	374	404	500	492	572	688
broers en zusters in het gezin van het kind	art. 51, § 3, 4°	509	436	478	496	467	467	453	480	486	482	543
broers en zusters buiten het gezin	art. 51, § 3, 5°	232	231	273	345	398	447	473	545	630	713	810
rechthebbenden voor kinderen van de partner of ex-echtgenoot	art. 51, § 3, 6°	56	132	174	176	162	152	160	156	144	160	215
rechthebbenden die kinderen opvangen (geplaatst via de overheid of een rechter)	art. 51, § 3, 7°	319	441	544	638	777	904	990	1.156	1.239	1.276	1.398
rechthebbenden die kinderen opvangen (geplaatst door de jeugdrechtbank)	art. 51, § 3, 8°	205	121	71	79	70	175	302	454	561	531	544
rechthebbenden die kinderen opvangen (ingevolge een ministeriële afwijking)	art. 51, § 4	229	109	105	88	131	301	479	779	882	832	641
SUBTOTAAL		4.268	5.810	3.689	4.018	4.402	5.152	5.937	6.980	7.386	7.783	8.182
2. VOLGENS GEZINSSITUATIE OF VOORRANGSREGEL												
	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
gescheiden echtgenoten	-	83.242	76.102	88.248	98.664	94.959	92.936	102.036	106.064	93.993	105.467	103.450
<i>waarvan: die samen het ouderlijk gezag uitoefenen (co-ouderschap)</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	32.877	33.465	40.046	43.823
verlaten echtgenoten	art. 55	98	104	8	12	13	10	17	9	9	8	11
ongehuwde moeders	-	20.519	17.695	21.971	24.966	25.828	27.805	30.025	33.628	37.163	43.856	46.318
andere vrouwelijke rechthebbenden met voorrang	art. 64	32.263	33.325	35.342	38.643	37.172	37.240	38.283	40.416	49.035	50.366	54.655
rechthebbenden door afstand van voorrang	art. 66	4.110	5.295	5.993	6.459	11.500	21.712	31.631	46.470	52.256	50.700	42.365
SUBTOTAAL		140.232	132.521	151.562	168.744	169.472	179.703	201.992	226.587	232.456	250.397	246.799
3. RECHTHEBBENDEN MET EEN SPECIFIEK STATUUT												
	Artikel KBW	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
vrouwelijke rechthebbenden met een zelfstandige partner	art. 59	57.449	52.981	56.328	60.226	65.297	69.799	72.754	74.283	78.102	78.338	82.795
rechthebbenden met een overlevingspensioen	art. 56quater	1.380	1.440	2.267	2.220	1.995	1.589	1.706	1.585	1.379	1.162	1.013
gehandicapte rechthebbenden	art. 56quinquies	-	-	-	-	2.417	2.378	2.384	2.393	2.507	2.741	3.173
rechthebbende studenten of leerlingen	art. 56sexies	-	-	-	-	293	243	302	266	307	463	538
gehandicapten rechthebbend voor zichzelf	art. 56septies	-	-	-	-	183	176	178	184	197	205	267
rechthebbenden met een loopbaanonderbrekingsuitkering	art. 56octies	689	1.483	1.337	1.673	2.235	2.520	2.649	3.656	3.440	2.314	2.631
gedetineerden	art. 56decies	5	2	12	14	16	13	17	12	11	14	17
SUBTOTAAL		59.523	55.906	59.944	64.133	72.436	76.718	79.990	82.379	85.943	85.237	90.434
TOTAAL		204.023	194.237	215.195	236.895	246.310	261.573	287.919	315.946	325.785	343.417	345.415